

De Oude Ley

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Rob Vereijken, Alie Stofberg en Theo Peeters.

Opmaak: Berry Staps.

Redactieadres: Pironstraat 7, 5041 GJ Tilburg, rob.vereijken@planet.nl

Tekst het liefst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.

ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 300 exemplaren.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel,
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg
013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl

Penningmeester: Johan Wolfs
Hogackerstraat 4
5066 XS Moergestel
013 – 5133426 | johan.wolfs@home.nl

Activiteiten: Ben Akkermans
Oisterwijksebaan 110
5018 CC Tilburg
013 – 5362107 | b.a.r.akkermans@planet.nl

Bestuurslid: Varno Morseld
Van Malsenstraat 35
5051 CB Goirle
013 – 5347801 | vmorseld@wxs.nl

Bestuurslid/
Website: Jeffrey Raymakers
Veldhovenring 23
5041 BA Tilburg
013 – 5437712 | jeffrey.raymakers@gmail.com

Ledenadministratie: Marie-Cécile van de Wiel
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg
013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl

Inhoud

De Oude Ley 2013, nr. 2

KNNV-nieuws	2
Agenda	8
Vissenwerkgroep is niks voor watjes	16
Vogeltrektelling in Bulgarije	19
Vogelen op Aruba	21
Verslag Busexcursie Delta	26
Excursieverslag Kattenbergs Broek	30
Witte gij ut?	32
Museumnieuws	34
IVN-wandelingen	36

Overleden

Joke de Laat overleden

Op maandag 11 februari is Joke de Laat op 78-jarige leeftijd overleden. Zij was de echtgenote van ons erelid Jan de Laat.

Al 47 jaar was zij lid van onze afdeling. Zij genoot ontzettend van de natuur en van de mensen om haar heen. Ze was open, geïnteresseerd en had een heldere geest. Of het nu de 'echte' natuur was of de planten in haar tuin of huis, en ook cultuur en muziek had haar volle aandacht. Als je bij de familie de Laat op bezoek kwam, voelde je je ook direct thuis. Ze was al enige tijd ziek, waardoor ook Jan steeds minder het huis verliet. Tot het einde toe heeft hij haar ook thuis verzorgd. We wensen Jan en de familie veel kracht in de komende tijd.

Joke de Laat

Contributie

Op verzoek van de algemene ledenvergadering (januari 2012) zijn we met ingang van dit jaar overgestapt van de ING naar de Triodosbank: een bank die zich richt op duurzaam en ethisch bankieren.

Ze doen alleen zaken met organisaties die een gezond milieu & gezonde natuur ondersteunen. U kunt hierbij denken aan duurzame energieprojecten, maar ook biologische landbouw, recyclingbedrijven en projecten voor natuurbehoud komen daar aan bod.

Nieuw rekening nr

Contributie nog niet betaald?

We houden de ING-rekening nog even aan voor eventuele contributiegelden die daarop nog binnenkomen. Maar: een vriendelijk verzoek aan alle leden die de contributie nog niet betaald hebben om deze over te maken naar het nieuwe rekeningnummer 390253391 t.n.v. KNNV- afd. Tilburg te Moergestel. Leden uit België betalen met IBAN: NL03TRIO0390253391.

Jaarverslag 2012

Jaarverslag KNNV-Afdeling Tilburg 2012.

2012 was voor onze afdeling een feestjaar: de afdeling bestond 75 jaar. Reden genoeg om hier met verschillende activiteiten bij stil te staan. De jubileumactiviteiten waren vooral bedoeld om de KNNV meer bekendheid te geven. Daarvoor waren vijf jubileumlezingen met driemaal een aansluitende excursie georganiseerd. Voor de leden is een jubileumexcursie naar Zuid-Limburg gehouden, in september was een feestelijke bijeenkomst met de presentatie van het jubileumboekje en tenslotte zijn er drie promotie-banners gemaakt. Hieronder staan de belangrijkste punten uit het jaarverslag. De volledige tekst is op de website van onze vereniging te lezen.

1 Natuur- beleving

Er zijn in 2012 34 activiteiten georganiseerd. De gemiddelde opkomst van de 24 excursies was 12 deelnemers per keer. Een bijzondere en zeer geslaagde excursie was de jubileumtocht naar Zuid-Limburg. In de ochtend bezochten 33 leden de Jezuitengrot en 's middags het Gerendal. Nieuw dit jaar zijn de vrijdagochtend-excursies: een korte wandeling in de omgeving met koffie toe in een plaatselijk café.

2 Natuur- studie

De afdeling Tilburg heeft aan het eind van 2012 tien werkgroepen. Ze zijn actief op het gebied van vogels, insecten, mossen, paddenstoelen, planten, plaggen en als nieuwkomer: korstmossen. Daarnaast zijn er drie werkgroepen actief op een specifiek terrein: 'Kaaistoep', 'Dongevallei' en 'Stadsnatuur'. Het aantal actieve leden per werkgroep varieert van 1 tot 30 leden.

Paddenstoelenwerkgroep:

De paddenstoelenwerkgroep met 23 leden bestaat nu 20 jaar. Er zijn 12 excursies doorgegaan, waarbij 353 verschillende soorten werden genoteerd. In september werd weer een weekje in de Eifel doorgebracht, maar door de voorafgaande droogte werden ook hier minder soorten waargenomen.

Plantenwerkgroepen (2):

De plantenwerkgroep locatie Tilburg bestaat vijf jaar en telt inmiddels 13 leden. Naast excursies naar natuurgebieden in Midden-Brabant om de plantenkennis te vergroten, heeft de werkgroep de Dongevallei in de Reeshof geadopteerd als inventarisatiegebied. In Den Bosch zijn nog enkele leden 's middags actief met planten.

Stadsnatuur:

In 2012 zijn dor de werkgroep Stadsnatuur geen activiteiten ontplooid.

Mossenwerkgroep:

De mossenwerkgroep met 9 leden heeft in januari 2012 het onderzoek van Coudewater (Rosmalen) afgerond. Er werden 96 mossoorten gevonden op een terrein van 72 ha. Daarna zijn twee gebieden nabij Vught onderzocht: Kasteel Maurick (106 soorten in een gebied van 28 ha) en Huize Bergen (60 soorten op het 8 ha grote terrein).

Vogelwerkgroep:

De vogelwerkgroep telt ongeveer 30 leden en heeft verschillende langlopende inventarisatie tellingen in de Kaaistoep, Dongevallei, Noorderbos, Leypark, Quirijnstokpark en Reeshofpark. Daarnaast zijn leden actief in het Meetnet Urbane Soorten. Ook werd het onderhoud van de onlangs geopende Oeverwaluwenwand in de Dongevallei toegezegd. Ut Tèèrpötje kwam regelmatig uit.

Plagwerkgroep:

In 2012 is de plaggroep 8 keer actief geweest: 7 keer op de Regte Heide en 1 keer op Gorp de Leij. Het leden tal staat stabiel op 10 met een vaste kern van 8. Aan de natte, maar zeer leuke natuurwerkdag in november namen 60 mensen deel.

Insectenwerkgroep:

De werkgroep komt wekelijks bijeen en bestaat uit 12 leden. Er wordt verder gewerkt aan verzameld materiaal uit de Kaaistoep, dat nieuwe soorten oplevert voor zowel de Kaaistoep als de museumcollectie.

Korstmossen:

Het enige lid van deze werkgroep keek naar kostmossen in de Kaaistoep, Loonse en Drunense Duinen, Vliegbasis Gilze-Rijen, Tilburg Noord en centrum Waalwijk. Het onderzoek heeft al een fraaie verzameling van ± 190 soorten opgeleverd.

Kaaistoep:

In 2012 is het onderzoek met volle energie doorgegaan. Naast de lopende onderzoeken, gingen externe deskundigen dit jaar op zoek naar de waterfauna, wol- en dopluizen en weekdieren.

Dongevallei:

Hoogtepunt dit jaar was de oplevering van de Oeverwaluwenwand in de Dongevallei. Samen met wethouder Marieke Moorman werd op 1 november de wand 'geopend'. De coördinator van deze werkgroep onderhoudt ook het beheeroverleg met de gemeente Tilburg. In 2012 is natuuronderzoek gedaan naar vogels, planten, paddenstoelen, zoogdieren en insecten.

3 Natuur- bescherming

Ook in 2012 was de KNNV vertegenwoordigd in het Platform Stadsnatuur, een overleg tussen gemeente en KNNV-afd. Tilburg, IVN-afd. Tilburg, Natuurmuseum Brabant en Van Naturen. Het platform is eind 2012 opgeheven. Na ruim 10 jaar weten de groepen elkaar te vinden voor informatie en samenwerking. Wij hebben dan ook ingestemd met de opheffing van het PST. Ook werd deelgenomen aan de Dag van Moeder Natuur in de Oude Warande met diverse activiteiten in het kader van 'het jaar van de bij'. Tenslotte werd samen met het IVN-Tilburg een reactie geschreven op het concept Uitvoeringsprogramma Groen en Biodiversiteit. Het programma is inmiddels vastgesteld maar helaas zijn de meeste aanbevelingen niet overgenomen.

Dank aan alle leden, die hun steentje hebben bijgedragen aan de activiteiten van onze afdeling.

Goedgekeurd tijdens de jaarvergadering van 29 januari 2013.
Marie-Cécile van de Wiel, secretaris.

Nieuwe leden

De afdeling verwelkomt drie nieuwe leden:
Gerard Bettonville, Tilburg
Henriëtte Stuurman, Oosterhout
Marieke Dekker, Tilburg

Hazelworm

Tijdens het plaggen op de Regte Heide op 5 januari jl heeft de Plagwerkgroep een jonge Hazelworm gevonden. Veel Hazelwormen zitten er niet in onze regio. De voorlaatste waarneming dateert al van

zo'n 15 jaar geleden, dus het is een zeer bijzondere vondst. De plagwerkgroep probeert het biotoop aantrekkelijk te maken voor de Hazelworm door het leggen van grote omgekeerde plaggen en oude dak pannen. Door het op hopen gooien van maaisel en takken maken ze broed- en schuilgelegenheid. De plaggenhopen worden zo gemaakt dat er steile op het zuiden gerichte kanten ontstaan waar reptielen zich kunnen opwarmen. Op de foto staan Pieter Müller, Gerrit Schouten en Berry Staps, die de jonge Hazelworm fotograferen

Pieter, Gerrit, Berry (Leo van Zeeland)

Jonge Hazelworm (Leo v Zeeland)

Werkgroep natuur fotografie

Succesvolle start van de nieuw opgerichte werkgroep Natuurfotografie op Zondag 3 maart. Er hadden zich 26 personen aangemeld, maar niet iedereen kon deze middag erbij zijn. De middagbijeenkomst begon met een kennismaking en uiteenzetting over hoe de werkgroep wil functioneren en dat men elkaar door onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring op een hoger niveau wil brengen. Er werd een inleiding gehouden door de coördinator van de werkgroep en iedereen begreep maar al te goed dat er nogal wat komt kijken om echt goede foto's te kunnen maken. Na de pauze bleek dat des te meer toen Bart Horvers zijn al eerder gehouden presentatie met wat aanvullingen hield. Uit het groot aantal gestelde vragen bleek wel hoe groot het enthousiasme was. Een deel van de vragen moest zelfs doorverwezen worden naar een volgende bijeenkomst. Hierdoor was het ook niet mogelijk om de meegebrachte fotoapparatuur te bespreken. Deze eerste bijeenkomst duurde ruim drie en een half uur. De resultaten van de vragenlijst maakte duidelijk dat de werkgroep in principe iedere laatste dinsdag van de maand bij elkaar wil komen om de resultaten van "huiswerk" te bespreken. Tussendoor zal er, al dan niet in groepsverband, "veldwerk" worden verricht. Het in groepsverband foto's maken zal op zaterdagochtend of zondagmiddag gebeuren. De eerstkomende bijeenkomst wordt gehouden op **16 april om 20.00 in het natuurmuseum**. Het gaat dan o.a. over scherptediepte en de bespreking van de huiswerkopdracht. De overige data worden later doorgegeven via een mailtje aan de deelnemers. Geïnteresseerden die nog mee willen doen, kunnen zich aanmelden via wgr.natfototilburg@gmail.com

1313 soorten-dag

Zoals in de vorige Oude Ley aangekondigd, organiseert onze afdeling in het weekend van 15 & 16 juni een 1313-soortendag in de Dongevallei, Reeshof. Inmiddels is een voorlopig programma samengesteld. De precieze locatie van de diverse activiteiten wordt nog nader bepaald.

Houd het nieuws en onze website dus in de gaten.

Zaterdag 15 juni Inventarisaties

Deze dag staat in het teken van het inventariseren van de Dongevallei door onze afdeling, aangevuld met externe deskundigen. Om 16.00 uur sluiten we de inventarisaties af en gaan we gezamenlijk uit eten. 's Avonds zal er een aftrap van activiteiten voor het publiek plaatsvinden.

Publieksactiviteiten

20.30 uur Inleiding nachtleven

21.00 uur Vleermuizenexcursie

22.30 uur Kijken naar nachtvlinders en andere organismen op licht

Zondag 16 juni Publieksdag

De zondag staat in het teken van publieksactiviteiten om bewoners van de Reeshof en andere geïnteresseerden kennis te laten maken met (de biologische rijkdom van) de Reeshof en met KNNV-afdeling Tilburg. Het staat inventariseerders vrij om ook op deze dag te inventariseren als hen dat beter uit komt.

Publieksactiviteiten

- 08.00 uur Vogelexcursie
- 10.00 uur Ontvangst met koffie en thee
- 10.30 uur Openingswoord
- 10.40 uur Geschiedenis van de Dongevallei
- 11.00 uur Officiële aftrap publieksdag soortenweekend door genodigde
- 11.30 uur Paddenstoelenexcursie
- 12.00 uur Waterdierenexcursie
- 12.30 uur Mossenexcursie
- 13.00 uur Plantenexcursie
- 13.30 uur Slakken en spinnen
- 14.00 uur Insectenexcursie
- 14.30 uur Bomen en struikenexcursie
- 15.00 uur Diersporen
- 16.00 uur Feestelijke afsluiting met eindscore soortenweekend

Doorlopend

Gedurende de dag vinden er verschillende activiteiten plaats, waaronder het bekijken van planten en ongewervelden onder een binoculair, een vogelspel, bekijken van modellen en gebruik van museumkoffers. Ook wordt er informatie gegeven over de KNNV-afdeling Tilburg en de mogelijkheid lid te worden.

Inzet vrijwilligers

Voor de realisatie van het weekend hebben we de hulp nodig van jou als lid van onze vereniging. Dit kan hulp bij het inventariseren zijn, het invoeren van de inventarisaties, bemannen van de KNNV-stand met informatie, begeleiden van excursies en het houden van algemeen toezicht.

Geef je op en help ons de Dongevallei en KNNV-afdeling Tilburg op de kaart te zetten! Ook derden, van buiten de afdeling of vereniging van harte welkom om mee te helpen. Mocht je tips hebben wie we kunnen vragen, dan horen we die graag.

Neem voor meer informatie en aanmelding contact op met Jeffrey Raymakers (013 – 5437712 of jeffrey.raymakers@gmail.com). Aanmelden graag voor 31 mei!

ps Mocht je graag een bijdrage willen leveren aan de inventarisatie, maar kun je dit weekend niet, ook buiten het weekend om zal er geïnventariseerd worden. Geef je eventuele beschikbaarheid dan door aan Guido Stoker.

Agenda

Datum	Onderwerp
7 april	Lentewandeling De Brand
12 april	Vrijdagwandeling Den Opslag
21 april	Wandeling Regte Heide en Riels Laag
27 april	Voorjaarsexcursie Zuid-Limburg
4 mei	Wandeltocht in de Biesbosch
11 mei	Gewestelijke excursie Het Labbegat, De Dullaard en De Lage Hoven
12 mei	Openbare vroege vogelwandeling Abcoven
17 mei	Vrijdagwandeling Het Heukelommetje
26 mei	Vlaamse Ardennendag met afd. Breda en Roosendaal
26 mei	Biodiversiteit in de Piushaven
1 juni	NS-wandeling Kennemerduinen
14 juni	Vrijdagwandeling Langs de Donge in 's Gravenmoer
15 en 16 juni	KNNV 1313 soortendag in de Dongevallei
23 juni	Fietstocht Ilperveld, Vogelmeerpolder en Kinselmeer
12 juli	Vrijdagwandeling Fort Isabella Vught
13 juli	Koningssteen en Meggelveld

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies en -avonden zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wilt u deelnemen maar bent u geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013 - 5436541). De vertrekpunten naar de excursieterreinen zijn in de buurt van de betreffende uitvalswegen uit Tilburg. Er is voldoende parkeergelegenheid voor auto of fiets, zodat we met een minimum aantal auto's verder rijden naar het excursiedoel. Voor de autoritten adviseren wij een onkostenvergoeding van € 0,20 per kilometer. Dit evenredig verdeeld over de chauffeur en het aantal meerrijders. En neem bijvoorbeeld voor de heen- en terugreis altijd een paar droge schoenen mee, zodat de chauffeur van de auto niet met een vervuild auto interieur blijft zitten na de rit. Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loep en bij langere excursies eten en drinken. Bij een aantal excursies is aanmelden vooraf noodzakelijk. Soms in verband met vervoer of voor een afspraak met een terreinbeheerder of een andere reden. Doe dit dan ook, tijdig, voor de vermelde datum, zodat de excursieleider hiermee ook tijdig is geïnformeerd. Bij extreem slecht weer kan de excursieleid(st)er besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bel bij twijfel de excursieleid(st)er. Ook voor nadere informatie kunt u bij hem/haar terecht. Alle andere activiteiten zijn voor iedereen toegankelijk. Heeft u wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of een bepaald thema, of andere ideeën, laat het ons a.u.b. weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op een van onze excursies.

7 April Zondag

Onderwerp	Lentewandeling De Brand
Tijd	9.00 – 13.00 uur
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats apotheek, hoek Beethovenlaan / Strausslaan, Tilburg. Of om 9.30 uur vanaf de parkeerplaats van kasteel Udenhout, Schoorstraat 14
Contact	Rianne van Laarhoven (☎ 0411 - 642012) neemt ons mee voor deze vroege voorjaarswandeling. Anneke Bruijnzeels (☎ 013 - 4555711) begeleidt ons naar het vertrekpunt.
Omschrijving	Ga deze zondagmorgen mee genieten van de voorjaarsflora in De Brand. De Bosanemonen, het Speenkruid en de Pinksterbloemen staan nu uitbundig te bloeien.

12 April Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Den Opslag
Tijd	9.30-12.00 uur
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk / Doornbossestraat, Tilburg. Afstand: 40 km v.v.
Contact	Samen met Leon Tinnemans (☎ 013 - 5041986), bewoner van het gebied, maken we een wandeling in dit weidse en weidevogelrijke gebied. Anneke Bruijnzeels (☎ 013 - 4555711) begeleidt ons naar het vertrekpunt.
Omschrijving	Den Opslag is nog een van de laatste bolwerken van de Grutto. Tijdens zijn baltsvluchten zullen we hem dan ook duidelijk te horen en te zien krijgen. Ook Kievit en Wulp laten van zich horen.

21 April Zondag

Onderwerp	Wandeling Regte Heide en Riels Laag
Tijd	9.00 - 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Plusmarkt Burgemeester van de Mortelplein, Tilburg.
Contact	Ben Akkermans (☎ 013 - 5362107).
Omschrijving	Tijdens deze wandeling zal de aandacht liggen bij het landschap en de vogels. De Regte Heide is gelegen op een brede dekzand-rug die de waterscheiding vormt tussen de Oude Ley en de Poppelse Ley. De Regte Heide grenst, aan het nog nauwelijks gestoorde beekdal van de Oude Ley. Het betreft hier een zeer zeldzame overgang van hoge, droge en voedselarme zandgrond naar het lage voedselrijke beekdal. Ook cultuurhistorisch is het gebied van groot belang. Op deze overgang liggen zes grafheuvels uit de Vroege- en Midden-bronstijd. Het noordelijke gedeelte van het beekdal heeft de laatste jaren weer zijn 'oorspronkelijke' loop terug gekregen. Enkele akkers hier worden door het Brabants Landschap weer ingezaaid met Rogge of wisselend braak gelegd. Misschien komt hierdoor later ook het Korhoen, dat zich hier nog lange tijd wist te handhaven, weer terug. In het zuidelijke gedeelte van de Regte Heide heeft onze plagwerkgroep stukjes heide geplagd. Dit moeizame werk heeft o.a. geresulteerd in het ontluiken van planten als Beenbreek, zonnedauw en Klokjessgentiaan.

27 April Zaterdag

Onderwerp	Voorjaarsexcursie Zuid-Limburg
Tijd	7.00 - 18.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk / Doornbossestraat, Tilburg. Afstand: ± 250 km.
Contact	In verband met vervoer opgeven vóór 25 april bij Stella Wesel (☎013 - 4552870 / 06 - 27055446 of ✉ swesel@beatrix-college.nl)
Omschrijving	We gaan dit jaar weer naar Zuid-Limburg en ook nu laten we ons verrassen door Harrie van Loon. Hij wandelt met ons o.a. door het Sint-Jansbosch, door een stukje van het Gerendal en door het Biebosch. Het Sint-Jansbosch en het Biebosch zijn hellingbossen gelegen aan de noordelijke rand van het plateau van Margraten, daar waar het plateau overgaat in het dal van de Geul. We zullen worden getraakteerd op mooie vergezichten over het dal van de Geul en op een rijke vegetatie. Het Gerendal gelegen ten zuidwesten van Schin op Geul bestaat uit kalkgrasland, struweel en bos. De kalkgraslanden zijn erg plantenrijk; er komen minstens 5 soorten orchideeën voor. De struweelzone is rijk aan Rode kornoelje, Hazelaar, Gewone kardinaalsmuts en Wilde liguster.

4 Mei Zaterdag

Onderwerp	Wandeltocht in de Biesbosch
Tijd	6.00 - 13.00 uur
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats apotheek, hoek Beethovenlaan / Strausslaan, Tilburg.
Contact	In verband met vervoer opgeven bij Anneke Bruijnzeels (☎013 - 4555711 of ✉ annekebruijnzeels@hotmail.nl)
Omschrijving	Wandeltocht van ± 10 km rondom de Noordwaard. Het vroege opstaan rechtvaardigt zich als u de geweldige zang hoort van Nachtegaal, Blauwborst, Gekraagde roodstaart, Grasmus, Braamsluiper en vele soorten rietvogels zoals Kleine karekiet, Cetti's zanger, Rietzanger en misschien wel de Roerdomp. Zorg voor warme kleding het is nog fris zo vroeg in de morgen.

11 Mei Zaterdag

Onderwerp	Gewestelijke excursie Het Labbegat, De Dullaard en De Lage Hoven
Tijd	9.00 - 16.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats apotheek, hoek Beethovenlaan / Strausslaan, Tilburg. Voor wie op eigen gelegenheid wil komen, we starten bij Paardenmelkerij 'De Bonte Hoeve', Hogevaart 85, Sprang Capelle. Parkeren op of achter het erf. Aub niet op de doorgaande weg.
Contact	Graag opgave vóór 5 mei 2013 bij Ben Akkermans (☎ 013 - 5362107 of ✉ b.a.r.akkermans@planet.nl).
Omschrijving	Net ten noorden van het oude spoorbaantraject 'Het Halve-Zolen-Lijntje' bij Sprang-Capelle liggen enkele aaneengesloten bijzondere natuurgebieden: Het Labbegat, De Dullaard en De Lage Hoven. Het is de overgang van de hoge zandgronden van de Kempen naar het kleilandschap van het Maasdal. Het regenwater dat op de hogere

zandgronden valt en daar in de bodem zakt stroomt ondergronds naar het noorden. Hier stuit het tegen de slecht doordringbare kleilaag aan en komt als kwelwater aan de oppervlakte. Tijdens deze ondergrondse reis vermengt het water zich met de daar aanwezige mineralen. Hierdoor is het kalkrijk en bevat veel ijzer maar geen fosfaten en stikstof. Dit kwelwater zorgt voor een bijzondere plantengroei zoals Dotterbloem, Holpijp en Bosbies. De goede waterkwaliteit van de sloten zorgt voor een rijke begroeiing van o.a. Waterviolier en geeft ook een grote verscheidenheid aan vissen. Amfibieën, mossels, slakken en insecten, denk aan libellen, zijn rijk vertegenwoordigd. Het gebied staat ook bekend als het slagenland-schap. Onze gids, Ad Wagemakers, zal daar uitgebreid over vertellen. Vogels die we er kunnen aantreffen zijn Blauwborst, Rietgors, Koekkoek, Ransuil en Roeken uit de nabij gelegen kolonie. Rond lunchtijd zijn we weer terug bij de plaats van samenkomst, de Paardenmelkerij, 'De Bonte Hoeve'. Er is hier koffie, thee en soep verkrijgbaar. Na de lunch vertrekken we van hieruit naar het gebied, De Lage Hoven, een bijzonder laagveenweidegebied met mooi begroeide sloten.

12 Mei Zondag

Onderwerp

Openbare vroege vogelwandeling Abcoven

Tijd

7.00 - 9.00 uur.

Locatie/Vertrek

Hoge Wal in Goirle; ter hoogte van de flat aan de Abcovense plas.

Contact

Johan van Laerhoven (☎ 013 - 4638937).

Omschrijving

Deze in de jaren '90 van de vorige eeuw aangelegde wijk is ingebed in een zeer natuurlijke omgeving. Naast het beekstelsel van de Oude en Nieuwe Ley met een aantal mooie beemden en een stuk moerasbos heeft ook de Abcovense plas zich ontwikkeld tot een plek waar veel vogelsoorten te zien zijn. Dit alles maakt dat deze plek zeer boeiend is om allerlei soorten vogels te kunnen horen en zien gedurende de broedtijd. In het recente verleden trof de vogelwerkgroep op een willekeurige avond maar liefst 65 soorten aan. Hieronder waren: Wielewaal, Spotvogel, IJsvogel, Kleine plevier en Casarca. Meerdere leden van de vogelwerkgroep zullen u wegwijs maken door het gebied en attenderen op zang en gedrag

17 Mei Zondag

Onderwerp

Vrijdagwandeling 't Heukelommetje

Tijd

9.30 - 12.30 uur.

Locatie/Vertrek

Parkeerplaats Aldi Spoordijk / Doornbossestraat, Tilburg.

Contact

Ben Akkermans (☎ 013 - 5362107).

Omschrijving

Tussen Oisterwijk en Tilburg ligt de buurtschap Heukelom met zijn befaamde café Mie Pieters. Dit voorjaar heeft het Brabants Landschap er een nieuwe wandeling uitgezet langs het beekdal van de Voortse stroom. Hierdoor wordt een mooi kleinschalig weidegebied ontsloten voor de wandelaar.

26 Mei Zondag

Onderwerp	Vlaamse Ardennendag met de afd. Breda en Roosendaal
Tijd	6.30 - 17.00 uur (einde excursie).
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Plusmarkt Burgemeester van de Mortelplein, Tilburg. Afstand: ± 330 km v.v.
Contact	In verband met het vervoer opgave vóór 18 mei bij Ben Akkermans (☎013 - 5362107 of ✉ b.a.r.akkermans@planet.nl).
Omschrijving	Na de succesvolle excursies in het vroege voorjaar naar de Vlaamse Ardennen gaan we dit jaar wederom naar België zij het nu wat later in het voorjaar. Hierdoor zullen wij de echte vroege voorjaars-bloeiërs missen maar in plaats hiervan zien we hooilanden met Echte koekoeksbloem, Pinksterbloem, Grote ratelaar, Brede orchis, Waterkruiskruid met hun bijbehorende insecten. Wij bezoeken dit jaar de vallei van de Zeverenbeek. Deze vallei bestaat uit een reeks biotopen met van oost naar west uitgestrekte meersen in Schave, de Moerputten, de bloemenrijke ruigtes ter hoogte van de Kerkstraat, de natte hooivlakte van de Blekerij, het elzenbroekbos van Kauwe, en de extensief beheerde percelen met kleine landschapselementen in de Vondelmeersen in Wontergem. Vanwege zijn unieke natuurrijkdom is de vallei geklasseerd als habitatrictlijngebied. We wandelen richting 'De Blekerij', een grasland waar we wilde orchideeën in al hun pracht kunnen bewonderen; daarna trekken we richting 'zandwegelke' waar verschillende percelen van Natuurpunt liggen. We wandelen over het nieuw aangelegd knuppelpad richting Kerkstraat en via de 'Moerputten' (een overblijfsel van de laatste ijstijden) bereiken we de ezellenboerderij 'De Hippomaan', vrij bezoek aan de stallen, lama's en boetiek; je kunt er ook het 'ezelbier' proeven. De lunch wordt centraal gehouden in het PNEC De Kaaihoeve, te Zwalm (Meilegem). Er wordt aangeraden je eigen pick-nick te verzorgen. Dranken zijn er te verkrijgen. In de namiddag kunnen we deelnemen aan de activiteiten (wandelingen, workshops, etc.) in en rond de Kaaihoeve te Meilegem. Geste van onze gids Eddy Vervynck: Trek je beste wandelschoenen aan, breng je mooiste glimlach mee en ontdek de vallei van de Zeverenbeek!

26 Mei Zondag

Onderwerp	Biodiversiteit in de Piushaven
Tijd	10:00- 16:00 uur
Locatie/Vertrek	Dongevallei Reeshof
Locatie/Vertrek	Locatie: Piushaven in Tilburg
Contact	Ben Akkermans (☎ 013 - 5362107).
Omschrijving	Voor de 3 ^e keer door de KNNV-afdeling Tilburg mee aan de Dag van de Biodiversiteit. Meerder organisaties hebben ter plekke diverse activiteiten. De KNNV zal onderzoek doen naar de planten op de kademuren. Er komen nogal wat zeldzame muurplanten voor. Er zijn bootjes beschikbaar, zodat ook de bezoekers de rijkdom vanaf het water kunnen bekijken.

1 Juni Zaterdag

Onderwerp	NS-wandeling Kennemerduinen
Tijd	7.15 - 19.00 uur
Locatie/Vertrek	Station Tilburg Centraal. 7.24 uur vanaf Tilburg Centraal richting Haarlem. Aankomst in Santpoort-Noord 9.33 uur. Terug: ± 19.00 uur.
Contact	Graag opgave Stella Wesel (☎ 013 - 4552870 / 06 - 27055446 of ✉ swesel@beatrix-college.nl).
Omschrijving	De NS heeft een mooie wandeling (± 16 km) uitgezet van station Santpoort naar Overveen door het Nationaal Park Zuid Kennemerland. Dit park bestaat uit kalkrijk duinlandschap, landgoederen als Duin en Kruidberg en Midden-Herenduin en brede stranden. Hoewel de mens een behoorlijke invloed op het duinlandschap heeft gehad, is hier een begroeiing ontstaan die een hoge mate van natuurlijkheid heeft. Als je vanaf het strand naar de binnenduinrand loopt kun je de opeenvolging van plantengroei zien die kenmerkend is voor de natuurlijke successie in het duin. Stille duinmeertjes, vochtige laagtes, stuivende duinen, ondoordringbare struwelen, grillig gevormde naald- en loofbomen en de mooie vergezichten maken deze wandeling zeer de moeite waard. De Kennemerduinen zijn ook rijk aan vogels zoals Nachtegaal, Braamsluiper, Grasmus, Boomleeuwerik en Roodborsttapuit. Sinds 2005 wordt praktisch het hele Nationaal Park begraasd. Er lopen Schotse hooglanders, Koniks en Shetlandpony's. De grazers houden de begroeiing kort en open waardoor vergrassing tegengegaan wordt en planten en dieren van het open duin meer ruimte krijgen. Doordat de dieren de bodem lokaal kaal trappen ontstaan er stuifplekken en komt er meer variatie in de begroeiing.

14 Juni Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Langs de Donge in 's Gravenmoer
Tijd	9.30 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Apotheek hoek Beethovenlaan / Strausslaan, Tilburg. Voor wie op eigen gelegenheid naar 's Gravenmoer wil gaan kan aansluiten op het vertrekpunt aldaar op de Parkeerplaats Wilhelminabrug in de Wilhelminalaan ca. 10.00 uur.
Contact	Beppie Verhage (☎ 06 - 16550502).
Omschrijving	We wandelen langs de Donge, ooit de meest vervuilde rivier van Brabant, nu een prettige plaats om te vertoeven. 's Gravenmoer is ontstaan in de 13de eeuw en wordt samen met Roosendaal genoemd als oudste veenkolonie. Het dorp was van het begin af aan een schippersplaats, waar gehandeld werd in turf, hooi en rijshout. Er lag een haven aan de turfvaarten, die in 1950 is gedempt. Oorspronkelijk hoorde 's Gravenmoer bij het Graafschap Holland. Ter herinnering aan die tijd zijn er 9 grenspalen geplaatst, waarvan we enkele tegenkomen. We wandelen naar de historische 'Roode brug' richting de Watertoren, een artistiek gebouw in het landschap langs de oever van de Donge. Via de ecologische verbindingzone,

welke hier in 2011 is gerealiseerd, vervolgen we onze tocht over de Brouwersdijk en de Kerkdijk, met prachtige oude bomen. Wellicht nemen we in de Donge nog een IJsvogel waar. Een wiel in het Kerkebosdreef is de stille getuige van de dijkdoorbraak tijdens de Elisabeth's vloed van 1421. Langs de Dwarsdijk zien we het slagenlandschap met zijn traditionele Zwarte elzen. Kortom een bijzonder dorp met veel natuur en vele verhalen, die ik graag op deze vrijdagmorgenwandeling wil delen. We drinken koffie, thee in 'Het Hof van 's Gravenmoer', een nieuw familie-hotel.

15 en 16 juni Zaterdag Zondag

Onderwerp	KNNV 1313 soortendag in de Dongevallei
Tijd	Activiteiten starten om 08:00 uur (zaterdag tot 22:30)
Locatie/Vertrek	Dongevallei Reeshof
Contact	Jeffrey Raymakers (☎013 – 5437712 of 0654677233 of ✉Jeffrey.raymakers@gmail.com)
Omschrijving	Zaterdag 15 juni Inventarisaties Deze dag staat in het teken van het inventariseren van de Dongevallei door leden van de verschillende werkgroepen van KNNV-afdeling Tilburg en ingeschakelde externe deskundigen. Iedereen neemt eigen lunch mee. 's Avonds zal er wel een aftrap van activiteiten voor het publiek plaatsvinden. Zondag 16 juni Publieksdag De zondag staat in het teken van publieksactiviteiten om bewoners van de Reeshof en andere geïnteresseerden kennis te laten maken met (de biologische rijkdom van) de Reeshof en met KNNV-afdeling Tilburg. Het staat inventariseerders vrij om ook op deze dag te inventariseren als hen dat beter uit komt.

23 Juni Zondag

Onderwerp	Fietstocht IJperveld, Vogelmeerpolder en Kinselmeer
Tijd	7.15 - 19.00 uur
Locatie/Vertrek	Station Tilburg Centraal. 7.24 uur vanaf Tilburg Centraal (fiets mee !!) naar Amsterdam; voor mensen uit Den Bosch, de trein vertrekt daar om 7.53 uur. De gehele dag. Fietsafstand ± 50 km.
Contact	Opgive bij Johan van Laerhoven vóór 22 juni (☎013 - 4638937 of ✉thesnowfox@zonnet.nl).
Omschrijving	Nog voor 9.00 uur zullen in we Amsterdam op de fiets zitten om vervolgens het IJ over te steken. Hierna gaat de tocht via Landsmeer richting het bezoekerscentrum van het IJperveld. Via de Vogelmeerpolder komen we uiteindelijk uit aan het Markermeer en keren we via markante plaatsjes als Holysloot en Durgerdam weer terug op het station. Deze prachtige landelijke omgeving is een lust voor het oog. Ga mee en wordt verrast door dit bijzondere landschap boven de rook van Amsterdam.

12 juli Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Fort Isabella Vught
Tijd	9.30 - 12.00 uur
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk / Doornbossestraat, Tilburg. Voor wie op eigen gelegenheid naar het vertrekpunt wil komen: Restaurant Ons Kabinet, Kampdijklaan 80, Vught, vertrek hier ca. 10.00 uur.
Contact	Samen met Theo Heijmans (☎ 06 - 36109198 of 073 - 6134743) verkennen wij Fort Isabella
Omschrijving	Ter bescherming van de zuidkant van de stad 's-Hertogenbosch is met de bouw van het fort omstreeks 1614 begonnen. De wallen zijn in de loop der jaren verworden tot wandelpaden en de oorspronkelijke grachten zijn drooggevalen door de aanleg tussen 1907 en 1911 van 'Het Afwateringskanaal van 's-Hertogenbosch naar Drongelen', ofwel Drongelens Kanaal genoemd dat indertijd gegraven is om het Bossche Broek te ontlasten bij wateroverlast. De flora en fauna van de gronden rondom het fort hebben hoge natuurwaarde en de vijver rond het complex, dat bijna 9 ha meet, heeft een beschermde status als natte natuurparel. Er zijn tal van vleermuizen, vlinders, vogels en vaatplanten te vinden en het terrein kan een positieve bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de leefomgeving. Het fort zelf is vooralsnog niet toegankelijk maar de bossages rondom wel.

13 juli Zaterdag

Onderwerp	Koningssteen en Meggelveld
Tijd	8.30 uur (hele dag).
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi Spoordijk / Doornbossestraat, Tilburg. Afstand: 170 km v.v.
Contact	In verband met vervoer graag opgeven bij Corné Wentink (☎ 013 - 5710153 of ✉ chmwentink@hetnet.nl).
Omschrijving	In het stroomgebied van de Maas in Limburg wordt al lange tijd grind gewonnen. Enkele voormalige gebieden waar grind gewonnen is, zijn heringericht als natuurgebied. Een van deze gebieden is Koningssteen in de omgeving van Thorn. Op dit schiereiland is een afwisselend landschap van graslanden, ruigte begroeiing en wilgenbos ontstaan. Om de afwisseling in het landschap te behouden wordt het gebied begraaasd door Konikpaarden en Galloways. In het gebied komen onder andere planten als Gewone agrimonie, Witte munt en Kruisbladwalstro voor. Deze planten worden bezocht door een verscheidenheid aan vlinders en andere insecten. In de middag zullen we een bezoek brengen aan het Meggelveld. Dit natuurgebiedje ligt tussen de Maas en de Zuid-Willemsvaart in. Het is ontstaan door de kleinschalige kleiwinning. Centraal in het gebied ligt een plas die in gebruik is als visvijver. Rondom deze plas bevindt zich een elzenbroekbos. Het bos biedt huisvesting aan een kolonie Blauwe reigers. Ook dit gebied wordt begraaasd door enkele grote grazers. De gebieden die bezocht worden kunnen nat zijn en soms lastig begaanbaar. Stevig schoeisel is daarom aan te bevelen.

Watjes!

Een vissenwerkgroep is niks voor watjes!

Arnold van Rijsewijk & Martijn Schiphouder

Waarneming vissensoorten

Door de verschillende werkgroepen van de KNNV-afdeling Tilburg worden allerlei dieren en planten geïnventariseerd en onderzocht. Maar een soortgroep waar maar zelden naar gekeken wordt zijn vissen. Veel hengelaars registreren hun vangsten uit de grotere wateren zoals de Leemputten en het Wilhelminakanaal. Waterschappen bemonsteren hun waterlopen om te onderzoeken of de visstand voldoet aan de Kader Richtlijn Water; de visstandsamenstelling is namelijk een belangrijke graadmeter voor de waterkwaliteit. Toch blijft er nog een groot aantal (kleine) wateren buiten beeld, waar ook vaak bijzondere vissen leven. Het waarnemen van vissen is daarom juist in deze vergeten wateren belangrijk en kan tot verrassende inzichten leiden. Een goed voorbeeld is het traject van de Oude Leij in De Kaaistoep dat jaarlijks door een groep enthousiaste KNNV-ers met schepnetten wordt bemonsterd. In de loop van enkele jaren bleek de visgemeenschap in de beek te veranderen. Het aantal kleinere bodemvissen werd minder en het aandeel roofvissen nam toe. Waarschijnlijk ligt er een verband met de grote populatie Californische rivierkreeften, een invasieve exoot die zich in de beek heeft gevestigd.

Riviergrondel (Arnold van Rijsewijk)

Vissenatlas

Sinds 2010 beschikken we in Noord-Brabant over een prachtige, zeer informatieve vissenatlas (Brouwer et al. 2010), met daarin een schat aan viswaarnemingen die voor een groot deel door vrijwilligers zijn verzameld. Toch is over de verspreiding van vissoorten nog lang niet alles bekend. Daarbij gaat het vooral om kleinere, minder algemene soorten zoals bijvoorbeeld het BERPJE, de Riviergrondel, de Rivierdonderpad, de Bittervoorn, het Vetje en de Grote- en Kleine modderkruiper (zie foto's). Dankzij de verbeterde waterkwaliteit, aanleg van vispassages en herstel van habitats blijft de verspreiding van veel soorten positief veranderen. Echter door de groeiende populaties van exoten zijn er ook negatieve veranderingen. Kortom in de wateren in Tilburg en omgeving is nog veel te ontdekken.

Grote modderkruipers in melkfles (Arnold van Rijsewijk)

Nat pak

Het boven water krijgen van vissen is niet vanzelfsprekend. Het waarnemen en vangen van vissen gebeurt met schepnetten en fuiken. Ook het opsporen met een snorkel of sterke zaklamp is een verrassende bezigheid. Gehuld in een waadpak of met lieslaarzen tegen de stroming van een beek opboksen is ronduit spannend. Je schepnet door de sliblaag van een half verlande sloot trekken op zoek naar die geheimzinnige Grote modderkruiper, is een aanslag op je spieren. Je moet ook niet te bang zijn voor een nat pak. Kortom: een vissenwerkgroep is een uitdaging. Niks voor watjes.

Scheppen in waadpak (Arnold van Rijsewijk)

Vissencursus

Van vissencursus naar vissenwerkgroep?

Kennis over vissen, visinventarisatie en visstandbemonstering is bij RAVON verkrijgbaar, zoals de veldgids 'Herkenning van zoetwatervissen' (Spikmans & Kranenbarg 2010) en een informatief boekje 'Het waarnemen van zoetwatervissen' (Spikmans & de Jong 2008). Speciaal voor het waarnemen van vissen heeft RAVON een extra groot en stevig schepnet ontwikkeld. Bij voldoende belangstelling naar visinventarisatie in deze regio is het mogelijk om een korte cursus over vissen en vissenonderzoek te organiseren. De auteurs van deze oproep zijn tevens bereid bij het opstarten van een vissenwerkgroep te helpen. Heb je interesse meld je dan aan bij onderstaand emailadres:

Arnold van Rijsewijk
Projectmedewerker RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland)
Van Bylandtstraat 40
5046 MC Tilburg
☎ 013-5420534
✉ a.rijsewijk@ravon.nl

Literatuur

Brouwer, T., M. Dorenbosch, R. van Eekelen & J. Spier, 2010. Vissenatlas Noord-Brabant. Verspreiding van zoetwatervissen in Noord-Brabant in de periode 1921 – 2009. - Profiel Uitgeverij, Bedum.
Spikmans, F. & T. de Jong, 2008. Waarnemen van zoetwatervissen. - Stichting RAVON Nijmegen.
Spikmans, F. & J. Kranenbarg, 2010. Herkenning zoetwatervissen. - Stichting RAVON Nijmegen, 2e druk.

Vogeltrektelling in Bulgarije

Ben Akkermans

Vogeltrek- onderzoek

Op uitnodiging van BSPB, Bulgarian Society for Protecting of Birds, ben ik van 2 tot 18 oktober 2012 naar een vogeltrek observatie punt geweest in Durankulak. Deze plaats is gelegen in de meest noord-oostelijke hoek van Bulgarije. In het jaar 2011 ben ik van 15 oktober tot 1 november op dit zelfde punt geweest. BSPB onderzoekt momenteel hoe en waar de vogeltrekroutes door Bulgarije lopen, waar de rust- en foerageer plaatsen zijn en hoe lang de vogels daar verblijven. Dit is om te kunnen adviseren, nu bijvoorbeeld voor de oprichting van windmolenparken door het gehele land. Het onderzoek strekt zich uit over de migraties in 2011 en 2012. Voor de eerste najaarsmigratie heeft men in 2011 gekozen voor 15 observatiepunten op ongeveer gelijke afstand van elkaar in het noorden van Bulgarije. Voor de voorjaarsmigratie heeft men gekozen voor een lijn van 9 observatiepunten in het zuiden van het land. Voor de najaarstelling in 2012 heeft men weer dezelfde observatiepunten genomen als in 2011 met aanvulling van enkele plaatsen in het oosten, maar meer zuidelijk gelegen.

Alle posten bezet

Er wordt geprobeerd om alle posten door twee mensen bezet te houden gedurende de gehele periode. Dit wordt gedaan door veelal veel vrijwilligers uit Nederland, Engeland en Bulgarije. Uit Bulgarije vooral door studenten. Deze hebben nog wat minder ervaring met vogels, maar het geeft ze wel vogelkennis mee in hun 'bagage' voor de toekomst. Er wordt ook gewerkt met een verplaatsbare radarinstallatie die langs de posten rouleert. Er wordt dan ook 's nachts geteld. Hoofdsoorten voor deze telling zijn: alle roofvogels, ooievaars, kraanvogels, pelikanen, bijeneters en oeverzwaluwen. Echter alle andere soorten worden ook meegenomen. De eerste dagen dat ik op de post was, samen met een Bulgaarse student, komt er een klein aantal Sperwers en Buizerds overgetrokken. Mooi waren de waarnemingen van enkele Bastaardarenden, Arendbuizerds en een paar maal een groepje Roze pelikanen.

Vooral het zien van pelikanen tegen de strakblauwe lucht was een prachtig beeld (Ben Akkermans)

Vooral roofvogel trek

Enkele keren zagen we een Zeearend die duidelijk niet op trek was, omdat hij zich al dagen lang rond het Durankulakmeer ophield. In vergelijking met het vorig jaar waren de aantallen overtrekkende roofvogels duidelijk lager. Er waren toen dagen met meer dan 100

Buizerds per dag. Dit jaar stond er overwegend een straffe oostelijke wind, zodat de relatief koude zeelucht van 20° C weinig aanleiding gaf voor thermiek. Verderop in het binnenland werden wel grote aantallen, van vooral roofvogels op trek, waargenomen. Een enkele post had op een dag zelfs 3700 Schreeuwarenden en honderden Buizerds waargenomen. Ook de ooievaarstrek moet begin september spectaculair zijn geweest. Er zijn dit jaar 45.000 Ooievaars op trek waargenomen in Bulgarije. Alleen al hier in Durankulak zijn er in enkele dagen 12.000 overgetrokken. Als migrators zien we wel iedere dag kleine en wat grotere groepen Vinken. Gemiddeld iedere dag 250 vogels. De laatste twee dagen waren het er meer dan 10.000 per dag. De trek van Spreeuwen varieert tussen de 800 en 1800 vogels per dag. De veldleeuwerikentrek is dit jaar beduidend minder. We zien er maar enige tientallen per dag. Een mooie waarneming was een Velduil die hoog opschreefde en dan weer verder naar het zuiden trok.

*Op deze plek is er veel voor- en najaarstrek
(Ben Akkermans)*

Grote droogte

Bulgarije leed in 2012 onder een verschrikkelijke droogteperiode. Het is de gehele zomer tot 40° C geweest en het heeft er nauwelijks geregend. Nu is het ook iedere dag nog 25°. Hierdoor zijn de velden kaal, verdord en vol diepe droogte scheuren. Zelfs in de berm van de weg zien we dat. Het vorige jaar waren alle akkers al ingezaaid met wintertarwe, hierdoor kleurde het land geheel groen. De velden zaten toen vol met Grauwe gorzen, Veld-, Kortteen- en Kalandarleeuweriken. Dit trok toen grote aantallen Sperwers en Blauwe kiekendieven aan. Witte kwikstaarten hebben klaarblijkelijk minder te lijden van de droogte. De gehele dag zien we er tientallen tot wel honderd rondvliegen of ze lopen over de dorre akkers.

Bescherming trekvoegels

Op dit moment heeft de BSPB een redelijk goede verstandhouding met de eigenaren van de in grote getale aanwezige windmolenparken in Bulgarije. Bij grote migratiebewegingen van bepaalde vogels worden de windturbines tijdelijk even stilgezet.

Hopelijk geeft mijn bijdrage aan de tellingen een positieve bijdrage aan de bescherming van de trekvoegels in Bulgarije.

Vogelen op Aruba

Guido Stooker

Van Reeshof naar Aruba

Deze keer van mijn hand geen natuurverhaaltje over de Dongevallei. Vanwege familiebezoek bezocht ik in oktober 2012 het deel van ons koninkrijk dat bekend staat als 'One Happy Island'. Naast het bezoeken van de bekende toeristische attracties op Aruba, wilde ik vanzelfsprekend ook iets meer over de natuur van het eiland te weten komen. Daarbij hadden met name de vogels mijn belangstelling. Ik had de Helm Fieldguide van Bart de Boer ea (2012) 'Birds of Aruba, Curaçao and Bonaire' tot mijn beschikking (Vogelbescherming Nederland). Voordat ik in ga op de vogelwereld, eerst een korte schets van het eiland.

Relatie met Nederland

Aruba is de kleinste van de Antilliaanse benedenwindse ABC-eilanden en is ongeveer zo groot als Texel (20.000 ha). Het ligt slechts 30 km vanaf de Venezolaanse kust. Vanaf 5000 jaar geleden zijn indiaanse bewoningssporen bekend. In 1499 werd het eiland veroverd door de Spanjaarden, maar omdat er weinig goud werd gevonden, hadden deze er al snel geen belangstelling meer voor. In 1634 nam de Nederlandse West-Indische Compagnie (WIC) de Antillen in beslag en gebruikte deze voor het verkrijgen van vers vlees (ezels en geiten!), groenten en fruit. Later was het een tussenstation voor de slavenhandel. In 1954 werden de Nederlandse Antillen een zelfstandige staat binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Aruba splitste zich in 1986 af en verkreeg de 'status aparte'. In tegenstelling tot de andere eilanden zijn de banden met Nederland nog altijd goed. Op het eiland is een Nederlandse Mariniersbasis gevestigd. Daar werkt mijn zoon.

Bodem en klimaat

Aruba ligt in het zuidelijk deel van de Caribische Zee en is onderdeel van een eilandengroep voor de kust van het Zuid-Amerikaanse continent. Het eiland maakt dus geen onderdeel uit van de eilandenboog die loopt vanaf Florida via de Bahama's, Haïti, Puerto Rico en de Antillen naar het vaste land van Zuid-Amerika. Deze ligging heeft ook consequenties voor de vogelbevolking, waar ik later op terug kom. De kern van het eiland bestaat uit vulkanisch gesteente, waaromheen zich ooit koraalriffen hebben gevormd. Door tektonische bewegingen van de aarde zijn deze prehistorische, versteende koralen boven de zeespiegel komen te liggen. Tussen de koraalriffen hebben zich dikke pakketten kalkhoudende laguneafzettingen kunnen vormen. De noord-oostkant van het eiland is rotsig en kent vele inhammen (boca's), waar de

Ruige koraalkust (Guido Stooker)

constant waaierende NO-passaatwind de koraalkust erodeert. De hoogste heuvels gaan tot ongeveer 150-200m. De in de luwte gelegen zuidoostzijde bestaat uit zavelige zandgronden met geïsoleerde laagtes en doorsneden door een aantal riviertjes. Het eiland kent een semi-aride klimaat met een droog seizoen (februari-mei) en een nat seizoen (september-januari), maar de jaarlijkse regenval varieert sterk. De gemiddelde temperatuur bedraagt 28°C en komt vrijwel nooit onder de 20°C.

Landschap

Een groot deel van de zuidoostkust wordt gedomineerd door min of meer aaneengesloten stadsbebouwing, toeristische hotels en industriële complexen. Hier en daar zijn nog wat resten van zoutmoerassen of laagtes waar hemelwater blijft staan. Een daarvan, de Bubali-moerassen, zijn ontstaan door het gebruik van de laagte als wastewater-basin om het afvalwater op biologische wijze te reinigen, voordat het op zee wordt geloosd. Langs de riviertjes aan de kust groeiden oorspronkelijk mariene mangrovebossen, maar deze zijn eigenlijk alleen nog maar bij Spanish Lagoon aardig ontwikkeld. Het noordoosten van het eiland kent overwegend een natuurlijke begroeiing, afgewisseld met wat marginale landbouw. Vroeger werd het eiland intensief geëxploiteerd door Aloë-boeren, maar door de komst van synthetische vervangers is deze teelt verleden tijd. Het meest heuvelachtige deel van de noordoostkust wordt ingenomen door het Arikok National Park. De vegetatie bestaat daar voornamelijk uit stekelige dwergstruiken, cactusbegroeiingen en verspreide Divi-Divi-bomen. De ruige kustzone is door de extreme windwerking en saltspray vrijwel kaal.

Cactus en Dividivi (Guido Stoker)

Natuur- waarden

Aruba kent vijf officiële natuurreservaten. Behalve het eerder genoemde Arikok NP (3200 ha) is er het Bubali Bird-sanctuary, het Tierra del Sol Salinas-wetland, de mangrovebossen van de Spanish Lagoon en de Oranjestad Reefs. De laatste vier genoemde reservaten zijn internationaal erkende IBA's (Important Bird Area volgens de standaarden van Birdlife International) Behalve de Reefs heb ik alle reservaten een of meer keren kortdurend bezocht. In de flora heb ik me verder niet verdiept. De fauna van Aruba is kenmerkend voor dit soort eilanden en erg beperkt. Behalve vogels, vooral reptielen (gekko's, hagedissen, leguanen en twee soorten slangen). Langs de kust komen vier soorten zeeschildpadden voor (Leatherback, Loggerhead, Hawksbill en Green Seaturtle), die op de zandige stranden van het noorden hun eieren leggen. Deze legstranden worden beschermd door een vrijwillige 'turtle watch' (TurtugAruba). Van de ABC-eilanden bezit alleen Aruba een inheems padje en de geïntroduceerde Fluitkikker. Behalve vleermuizen ontbreken er van nature wilde zoogdieren. Door introductie komen het Amerikaanse cottontail-konijn, de Dwergwitvoetmuis, Huismuis en ratten op het eiland voor. Door de kolonistors zijn geiten en ezels naar het eiland gebracht, die geheel zijn verwilderd en het eiland behoorlijk kaal houden. Daarnaast lopen er, naar eigen waarneming, in de ruigste, meest verlaten delen van de noordoostkust een paar roedels verwilderde honden rond.

Schildpadden bescherming door 'Turtle watch' (Guido Stooker)

Vogels

Door de ligging van Aruba in de Caribische Zee kent de vogelbevolking een duidelijk West-Indische component. Maar omdat het eiland ook dicht bij het vaste land van Zuid-Amerika ligt, herbergt Aruba ook continentale soorten. Aruba ligt echter niet op de Caribean-flyway en ook niet direct op de Midden-Amerikaanse trekroute. Desondanks zijn er op het eiland vaak zwervers of zeldzame dwaalgasten vanuit het Noord- en Zuid-Amerikaanse continent te bewonderen. Volgens eerdergenoemde Fieldguide bestaat de Arubaanse avifauna uit 213 ooit waargenomen vogelsoorten, waarvan er ca. 60 tot de reguliere broedvogelbevolking behoren. Tijdens mijn weekje Aruba heb ik 62 soorten waargenomen, daarvan waren er 39 broedvogel, 7 jaarvogel en 16 soorten passant, winter- of dwaalgast.

Groene reiger (Guido Stoker)

Pelikaan (Guido Stoker)

Kildeer plevier (Guido Stoker)

Holenuiltjes en kijktoren

Heb ik bijzondere waarnemingen gedaan? Ja, zelf vond ik de waarneming van een koppeltje Holenuiltjes nabij hun hol een bijzondere ervaring. Deze, broedt alleen op Aruba en er zijn nog maar 20-25 broedpaartjes. Het hol was op een vrij druk, vlak strand gelegen op nog geen 5 meter van de aanstormende golven. De vogels kon ik tot op ca. 2,5 meter benaderen! Verder zag ik langs de ruige noordkust een koppeltje Kuifcaracara's, meerdere keren een Visarend en ook Witstaartbuizerd, Smelleken en Amerikaanse torenvalk. Verschillende soorten die in de Fieldguide als uitermate zeldzaam worden beschreven, zijn door mij met zekerheid waargenomen. Dat waren ondermeer Chileense Kievit, Roerdomp, Kleine fuutkoet en de gewone Wilde eend. Van eerst genoemde soort heb ik verschillende keren meerdere exemplaren gezien, tezamen met veel Amerikaanse of Zwartnek-steltkluten, Kleine geelpootruiter, Kildeerplevier en de Bahamapijlstart. Een prima plek om elke dag even langs te gaan.

*De Holenuiltjes waren gemakkelijk te benaderen
(Guido Stooker)*

De andere drie soorten heb ik waargenomen in en om de Bubali Pond, dat officieel te boek staat als 'Bird Sanctuary'. Dit water-zuiveringmoeras is ook zeer rijk aan reigers. Door het rioolwater is het er zeer voedselrijk en daardoor ook erg visrijk. Behalve de Roerdomp zag ik er ook de Groene reiger, Grote zilverreiger en Amerikaanse zilverreiger. De door mij waargenomen Caribische meerkoet is één van de twee soorten op Aruba, die op de IUCN-list staat. Ook de Biguaalscholver broedt hier. Vanaf de robuuste vogelkijktoren is het uitzicht bedroevend door het ontbreken van beheer van de directe omgeving. Het zicht wordt sterk beperkt door bosopslag. Ik weet niet of delen van de uitgestrekte rietvelden periodiek worden gemaaid. Dat zou de vogelbevolking sterk bevorderen en het waarnemen van de diverse moerasvogels aanzienlijk vergemakkelijken. Overigens heb ik het idee dat er nauwelijks sprake is van beheer of van praktische beschermingsmaatregelen. Aan de randen van het reservaat wordt fors geknabbeld door puinstort en illegale ingebruikneming door fabrieken en hotels. Een duidelijke grens (met een afrastering) zou hier op zijn plaats zijn. Als voormalig professioneel natuurbeheerder kriebelden mijn handen om de bescherming veilig te stellen en het beheer een structureel en adequaat karakter te geven.

verslag in Ut Tèèrpötje

Ik heb nog verschillende andere gebieden bezocht, zoals diverse laagten en plassen, de kustzone en Nationaal Park Arikok. Een uitgebreidere beschrijving van mijn bezoek aan het eiland en een lijst met alle waargenomen soorten is te vinden in het Tèèrpötje van de Vogelwerkgroep van KNNV-Tilburg. Het was een bijzonder geslaagde vakantie met het plezier van het waarnemen en herkennen van vogels, die ik normaal in Nederland of West-Europa niet gauw zal tegenkomen. Of ik in het voor vogelen 'goede seizoen' op Aruba aanwezig was, weet ik niet, maar ik vond de score alleszins de moeite waard en zie uit naar een volgend bezoek in juni van dit jaar. Want dan ga ik weer. Ik word namelijk opa en zo'n eerste kleinkind moet natuurlijk ook bewonderd worden.

Verslag busexcursie Delta

Ad Kolen

natuurcursus

De afdelingen Tilburg van de KNNV en het IVN verzorgen samen een natuurcursus. Onderdeel daarvan is een busexcursie naar de delta om overwinterende vogels te bekijken. Op zaterdagochtend 19 januari vertrok de bus met 31 natuurliefhebbers naar de eerste stop bij Willemstad. De inzittenden van deze veel te grote bus zijn cursisten en docenten van de 'groencursus' en een handjevol belangstellende leden van IVN en KNNV

Kou slaat toe

Na een lange periode met hoge temperaturen en veel regen sloeg aan het einde van week 2 de winter toe. Gedurende de nacht en ook overdag kwam de temperatuur niet boven nul en op dinsdag en woensdag viel er veel sneeuw. Plaatselijk in het zuiden tot wel 15 cm. Het weer was aanvankelijk halfzwaar bewolkt, maar in de middag werd het lichter en aan het einde brak zelfs de zon door. Met een matige tot krachtige wind voelde het kouder aan dan het was: -3 tot -2 °C. Na het vertrek uit Tilburg bereikten we al snel het vestingstadje Willemstad. De wateren bij de oude stadsverdedigingswallen van Willemstad waren allemaal bedekt met ijs. Doordat de grote bus de draai naar de laan met leilinden niet kon maken, moesten we te voet naar de haven. Zoals verwacht was het de moeite waard. De koude en de harde wind had vele tientallen vogels de 'veilige' haven in gedreven. Van dichtbij zagen we Grote zaagbekken, Futen, Kuifeenden, Wilde eenden, Slobeenden, Meerkoeten, Waterhoentjes en Knobbelzwanen. Zo konden details zoals de grote lange slobbersnavels van de Slobeenden, de 'getande' bekken van de Grote zaagbekken en de kuiven van zowel de mannelijke als de vrouwelijke Kuifeenden goed gezien worden! Op de kop van de haven stond een ijzige wind, dus vlug terug naar de warme bus. Op de terugweg zagen we tientallen Huismussen in een dichte haag en Boomkruipers tegen de knotwilgen voor de Koepelkerk uit 1607.

Koud hè (Ad Kolen)

Leeuweriken in de sneeuw

De Antoniegorzen liggen er verlaten bij. Ook in de grote aangrenzende landbouwpolder Sabina Henrica is weinig meer te zien dan enkele Fazanten, wat kraaiachtigen en een Buizerd. Op het laatst doen we toch nog een leuke waarneming. Ruim 35 Veldleeuweriken proberen nog wat eetbaars te vinden onder het dikke sneeuwdek. De meeste Veldleeuweriken trekken in het najaar door en weg naar Engeland, maar ook naar Frankrijk en Spanje en een klein deel steekt over naar Noord-Afrika. Bij invallende strenge winter in december en januari kan nog trek (vorstrush) op gang komen van vogels die ten noordoosten van Nederland zijn blijven hangen. De kreken in de Hellegatsplaten zijn bevroren en het gebied is nagenoeg leeg. Er zitten maar weinig vogels in de punt van Goeree Overflakkee. Westelijk van Oude-Tonge zien we vijf Wulpen op een stuk bouwland staan. Via de bomenrij langs de dijk verplaatst een groep van minstens 30 Staartmezen zich voor de bus uit. Over de Zuiderlander zeedijk rijdende zien we aan de rand van de Zuiderlandpolder honderden Brandganzen zitten en foerageren. Ze bevinden zich wel heel ver weg! Een Sperwer laat zich zien boven het veld. De weg leidt ons de dijk op en geeft zicht zo op het Krammer en de Grevelingendam. In de luwte van de dijk bevinden zich vele honderden vogels waaronder Rotgans, Krakeend, Tafeleend, Brilduiker, Middelste zaagbek, Wilde eend, Smient, Scholekster, Knobbelzwaan, Wulp en Tureluur.

Restaurant bij de hang- mosselen

Even na elf uur rijden we het parkeerterrein van het AC-restaurant op de Grevelingendam op. Tijd voor het genieten van allerlei lekkers maar ook van de vogels. Achter het glas en later in de luwte van het gebouw worden leuke vogels waargenomen, zoals Rosse grutto, Bonte strandloper, Bergeend, Wulp, Rotgans, Zilverplevier en Middelste zaagbek. Het wateroppervlak waarover we uitkijken vanuit het restaurant valt langzaam droog. Het strand wordt steeds breder en het wegstromende water slijpt ondiep geulen uit in het zand. Het aangrenzende water heet 'Het Zijpe' en is een open verbinding met de Oosterschelde, waardoor eb- en vloedbewegingen tot hier doordringen. Overal waar we kijken drijven blauwe of grijze tonnen op het water die de lijnen omhoog houden waaraan de langwerpige netten hangen voor de kweek van 'hangmosselen'. Parallel aan de N59 rijden we over de ventweg richting Bruinisse, al blikkend over de Plaat van Oude Tonge. Af en toe staan we stil om de talrijke Bergeenden, Bonte strandlopers, Rotganzen en vele andere vogels te bekijken. Rotganzen danken hun naam aan het geluid dat ze maken: een gorgelend rrot-rrot-rrot-rrot-rrot in licht variërende toonhoogten. Al turende over deze natte vlakte, waar het water langzaam terug trekt, strijken zes Pijlstaarten neer in een ondiepe kreek. Het zijn vier mannetjes en twee vrouwtjes. Beide geslachten van deze eendensoort zijn slanke vogels met een lange spitse staart. Vooral het mannetje is bijzonder mooi getekend met een bruine kop, een grijs lijf en een witte streep in de lengte van de hals

Er staat een erg koude wind, maar in de luwte van het restaurant wordt toch naar vogels gekeken (Ad Kolen)

Slootjes met snippen

Aan de andere kant van de N59 rijden we via Oosterland richting Oosterschelde. Langs de weg ligt een diepe sloot die niet geheel bevroren is. Daaruit komen tijdens het passeren allerlei grote en kleine vogels gevlogen; Roodborst, Winterkoning, Watersnip, Heggenmus, Merel en mogelijk een Houtsnip, prachtig!

De tocht gaat langs de Oosterschelde naar een bekend gebied onder vogelaars: het krekengebied de Ouwerkerkse inlagen. Hier vond een grote dijkdoorbraak plaats tijdens de Watersnoodramp van 1 februari 1953. Het grote stroomgat werd gedicht met vier Phoenix Caissons. Op een grote diepe plas, op de plaats van de dijkdoorbraak, dobberen talrijke watervogels, waaronder veel Smienten, Wintertalingen, drie Kleine zwanen en twee Nonnetjes.

Langs dit prachtige gebied maken we een fikse wandeling. De bus wacht ons boven op de dijk van de Oosterschelde. Het is dan weer heerlijk in de bus, er staat nog steeds een straffe gure wind. Onder langs de dijk van de Oosterschelde rijden we richting Zierikzee weer parallel aan een diepe sloot. Door de stroming is deze niet geheel met ijs bedekt.

Diverse Tureluurs, Wintertalingen, Wilde eenden, Wulpen, een Blauwe reiger, meerdere Watersnippen en zelfs twee Zwarte ruiters konden we goed zien voor het opvliegen.

Vanuit de lekker warme bus wordt volop gevogeld en gefotografeerd (foto Ad Kolen).

Zeehonden weer paraat

Na Zierikzee passeren we verschillende onderdelen van het 'Plan Tureluur'. Het is een natuurontwikkelingsplan op Schouwen om delen van het voormalige eiland terug in de staat van rond 1900 te brengen met laagtes en natte graslanden. In het eerste deel van dit plan, de Prunjepolder, ziet het er zeer ijsig en winters uit. Na een kleine groep Brandganzen zien we aan het einde van de weg, onder het naambordje van "Camping De Fazant", een prachtig gekleurde fazantenman zitten!! Daarna naar de Brouwersdam. Langs de Noordzee rijden we over de dam met onder andere een Roodkeelduiker, drie Geoorde futen, Steenlopers, Drieteenstrandlopers, Brilduikers, een Grote mantelmeeuw, Middelste zaagbekken, Rotganzen, Krakeenden, een vrouwtje Zwart zee-eend en drie zeehonden, waarvan tenminste twee Grijs zeehonden.

Zeehond in de in- en uitlaat in de Brouwersdam (Ad Kolen).

Romeinse afdronk

De middag loopt ten einde en een laatste poging om meer ganzen te zien wordt gewaagd in de buurt van Goedereede. Ten noorden van deze oude havenstad rijden we over de Romeinse weg door de 'Polder Oude Oostdijk', een bij vogelaars bekend ganzengebied. Het lijkt ook hier erg rustig. Bijna aan het einde van de weg, in de noordoosthoek bevinden zich aan de randen van de graslanden enkele duizenden Brandganzen. Met de kijker zijn ze goed te determineren, maar ze zitten wel heel erg ver weg! In Goedereede hebben we een korte stop in een café voor we naar huis rijden. We drinken er gezellig iets en praten na over deze interessante dag. Daar we best weinig ganzen zagen vandaag, is het beeld van wat er zo al overwintert in de Delta niet echt uit de verf gekomen. Wel hebben we flinke aantallen van vele verschillende eenden goed kunnen laten zien. Meerdere malen waren details van diverse soorten van dicht bij te bewonderen. De indruk van deze dag is bij de meeste cursisten dan ook overweldigend!

Excursie Kattenbergs Broek

Alie Stofberg

Vrijdag wandeling

De vrijdagochtend wandelingen zijn echt een succes. 15 personen stonden te trappelen om op 8 maart met Harrie van Loon naar het Kattenbergs Broek te gaan. Dit gebied ligt tussen het Wilhelminakanaal en de A-58. We starten onze tocht bij de Heilige Eik, helaas zonder heilige eik, maar wel met een schitterende kapel. De Beerze zoekt daar al meanderend haar weg door het nu nog vrij kale bos. Daardoor vielen de gele mannelijke katjes van de Hazelaar heel erg op. Na wat zoeken konden we ook de prachtige rode vrouwelijke bloempjes zien.

Natter gebied met elzen

We volgen de Beerze door een begroeiing met o.a. Vuilboom, Braam, Blauwe bosbes, Dubbelloof, Ruwe smele en komen zo bij het Wilhelminakanaal. Hier zien we de Zwarte els. Ook met donker gele, meer bruine mannelijke katjes. Het is aardig om het verschil in katjes van de Hazelaar en de Zwarte els zo bewust te ervaren. Het gebied is hier sinds 2007 veel natter geworden, doordat de stuwen die in het kader van de ruilverkaveling uit de jaren '60 van de vorige eeuw hier zijn gebouwd, nu verwijderd zijn. Al gauw bereiken we de zandvang van de Beerze. Het is rustig op het water. Een paar Meerkoeten en wat Wilde eenden. We horen de Boomklever, Pimpelmees en Winterkoning.

Populieren verdrinken

We krijgen nu ook meer zicht op het natuurontwikkelingsproject (2007-2008) van Waterschap de Dommel en Brabants Landschap. De bedoeling is om het oude landschap van rond 1900 in oude glorie te doen herleven. Dat betekent dat De Beerze weer is 'hermeanderd'. De nieuwe loop ligt er veel belovend bij. Het water schuurt buitenbochten al verder uit en zet materiaal af in de binnenbochten. De oevers kunnen bij hoog water overstromen tot aan de kade. Het water krijgt dus echt de ruimte. Doordat het gebied natter is geworden, verdrinken de populieren langzaam maar zeker. Brabants Landschap laat deze bosjes dan ook bewust instorten. Ook het kleinschalige landschap van weijtjes omzoomd met houtsingels van rond 1900 zien we weer terug. Deze kleine weijtjes staan onder een regime van verschraling. Over 5 - 6 jaar moet hier zich dan een gevarieerde flora hebben ontwikkeld.

Natuurherstel

De eerste tekenen van het voorjaar zien we. De frisgroene bladeren van het Fluitenkruid, de eerste bloempjes van de Paarse dovenetel, uitlopende Kamperfoelie, de eerste bladeren van Veldzuring en van de Dag- of Avondkoekoeksbloem. Op weg naar het vogelkijkscherm moeten we over een spannende, zeer beweeglijke hangbrug. Veilig bereiken we de overkant van de Beerze en zien daar een serie weijtjes met de kopsen kant naar de A-58 liggen. Ook hier wordt een maai-beheer door Brabants Landschap uitgeoefend met als doel het herstel van de flora. Het vogelkijkscherm toont ons een grote natte vlakte, die zich uitstrekt tot de A-58. Vlakbij het scherm heb je ook een mooi zicht op de oeverwalwand. Een ideaal gebied voor vogels, insecten, amfibieën! Vandaag is het er erg rustig. We spotten 2 Knobbelzwanen, 1 Grote zilverreiger, 2 Blauwe reigers. Heel

erg in de verte wordt wel een vogel gezien, maar of het nu de Grote lijster of een Vlaamse gaai was, bleef in het midden. In een rustig tempo lopen we weer terug naar ons startpunt. Met koffie en taart praten we nog wat na bij de Spoordonkse Molen te midden van een groep dames met prachtige hoeden. Harrie bedankt voor deze heerlijke ochtend in een gebied met heel veel potentie!

Met knikkende knieën over het bewegelijke hangbruggetje (Leo van Zeeland)

Rob Vereijken

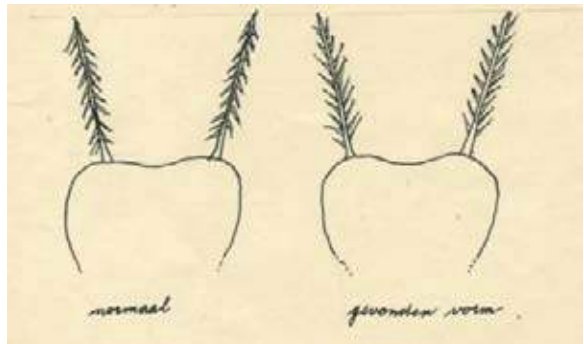
Vreemde tanden

In dit nummer twee nieuwe vragen. De eerste komt van Jan van de Wiel. Hij verzamelt al jaren allerlei zaden van planten. Op 4 september van het vorig jaar keek hij nog eens goed naar het Zwart tandzaad aan de Oude Leij in de Kaaistoep.

Omdat hij altijd interesse heeft in de bijzondere vorm van het zaad, verzamelde hij er wat van en nam het mee naar huis. Hij bekeek het thuis onder de binoculair. Wat bleek? Deze zaden hadden een andere bouw dan wat gebruikelijk is bij tandzaad. Jan tekende het zaad (zie tekening), zodat we meer te weten komen van de algemene vorm daarvan. Op de langwerpige nootjes staan twee naalden, die van omlaag gerichte tandjes zijn voorzien (daarom heet het tandzaad). Deze tanden dienen als weerhaakjes bij de verspreiding van de nootjes, door vast te klitten in de vacht van dieren en de kleding van mensen. Maar op de zaden die Jan vond, hadden de naalden omhoog gerichte tandjes. Andere bloemen van dezelfde plant hadden zaden gevormd met hetzelfde verschijnsel. In de schematische tekening zie je de twee vormen; met omlaag en met omhoog gerichte tanden. Als Jan zijn tanden in een vraag zet, dan laat hij deze niet zomaar los. Zo las hij in de Nederlandse oecologische flora (Deel 4) al iets over deze afwijkende vorm. Eddy Weeda schrijft daarover: "Dergelijke planten zijn recent op verschillende plaatsen in Midden-België waargenomen". Recent moet hier worden gelezen als "rond 1990". Wat wil Jan nu precies weten? Wie heeft deze groeivorm ook al eens opgemerkt en waar en wanneer? Wie kan hem meer informatie hierover verschaffen, via literatuur of andere bronnen? Jan vraagt dan ook: wittegulliejut? Misschien zijn er plantenliefhebbers die dit jaar eens extra willen zoeken naar dit fenomeen! Kijk dan naar de rijpe zaden rond augustus-september.

Tandzaad (Jan van de Wiel).

2 vormen van zwart Tandzaad (Jan van de Wiel).

**Trappelende
meeuwen**

De tweede vraag gaat over meeuwen en is ingestuurd door Bob Cremers. Bob bezocht half februari Natuurmuseum Rotterdam en daarna het park Schoonoord. Daar in de buurt, nabij de Euromast, zag hij op het talud van de Westzeedijk twee Zilvermeeuwen. Op zich is dat natuurlijk niet vreemd, maar die twee trappelden minutenlang met hun meeuwenvoetjes. Af en toe en bij herhaling tussendoor, maakten ze pikkende bewegingen. Bob heeft dit gedrag nog nooit eerder gezien. Hij vraagt zich af of andere leden dat wel eens hebben waargenomen. Is dit bedrag wel bekend?

**Nieuwe
reacties**

Graag weer nieuwe reacties en vragen. Heeft u informatie over de tanden van het tandzaad of over de meeuwen, of doet u zelf een onbekende waarneming, stuur gerust uw ideeën in. In de volgende Oude Ley wordt daar dan aandacht aan besteed. Reacties tot 20 mei 2013 kunnen in de volgende aflevering verwerkt worden.

Berichten naar: Redactie Oude Ley,
t.a.v. Witte gij ut?/Rob Vereijken,
Pironstraat 7, 5041 GJ Tilburg.

☎ 013-5438841 of

✉ rob.vereyken@planet.nl.

Natuurmuseum Brabant activiteiten 2^e kwartaal 2013

Datum	Activiteit
6-7 april va juni va juni	Museumweekend ontdektocht Globetrotten nieuwe tentoonstelling IJstijden!

Museum- weekend 6-7 april

Vorig jaar was het Museumweekend een enorm succes: ruim 2250 mensen bezochten ons museum. De 32e editie lijkt opnieuw een bezoekcijferkanon te worden, met als thema “Doe een Museum!” Veel musea - ook Natuurmuseum Brabant - bieden meer dan alleen een kijkervaring. Dit jaar worden (potentiële) bezoekers uitgedaagd om een museum uit te proberen. En dit gaat echt verder dan kijken! Het gaat om onderzoeken, beleven, naspelen, tekenen of rekenen. Alle deelnemende musea (meer dan 400) zetten hun deuren open voor 1 euro (sommige zijn gratis), hebben ruimere openingstijden en/of bieden een speciaal programma. Natuurmuseum Brabant is beide dagen geopend van 11.00-17.00 uur (dus elke dag een uurtje eerder open) en biedt een voorproefje van de nieuwe tentoonstelling IJstijden, die medio 2013 opent. De toegangsprijs op beide dagen is slechts 1 euro!

IJstijden

Bezoekers die nu het museum in wandelen, zien allerlei werkzaamheden in de Grote Zaal. Vanzelfsprekend hangt de Potvis er, als een gigantische blikvanger. De concurrentie is echter onderweg, in de vorm van een Mammoet en een Wolharige neushoorn. Die worden onderdeel van de nieuwe tentoonstelling IJstijden, een prachtige erfenis van Ecodrome uit Zwolle, waarbij we een aantal prachtige objecten kunnen behouden voor het publiek. Een klein tipje van de sluier willen we vast voor u oplichten. De tentoonstelling wordt opgezet via vier verhaallijnen: ijstijden algemeen, mensen in de laatste ijstijd, dieren in de laatste ijstijd en fossielen en vindplaatsen in Nederland, ook uit de laatste ijstijd. De bezoekers worden onderdeel van de tentoonstelling, omdat ze door een levensgroot diorama wandelen. Bezoekers ontdekken de specifieke fauna van de laatste ijstijd. Ook aan fossielen is er geen gebrek. De precieze openingsdatum is nog niet bekend, maar we houden u op de hoogte!

Speurtocht en educatie

In het eerste kwartaal is de laatste hand gelegd aan de nieuwe ontdektocht Op Reis met Gijs, een tocht “nieuwe stijl”. Aan de hand van een medewerker van het museum beleven kinderen uit de groepen 3 en 4 een avontuur met handpop Gijs, die de avond voor zijn verjaardag niet kan slapen en vervolgens allemaal nachtdieren ontmoet. De tocht kan elke woensdag worden gevolgd. Zoals in het vorige nummer al aangekondigd, worden de meeste tochten voor het algemene publiek stapsgewijs vernieuwd. Sinds vorig jaar worden de tochten in een ander jasje aangeboden en dat blijkt een succesvolle aanpak.

Het vraagt echter wat meer onderhoud en in sommige gevallen ook meer begeleiding. Omdat tegelijkertijd minder uren beschikbaar zijn voor de educatief medewerkers moeten er keuzes gemaakt worden: welke tochten zijn toe aan een opfrisbeurt, waar moeten nieuwe ontwikkeld worden?

Ook wordt gekeken naar het aanbod in totaal: houden we bijvoorbeeld vast aan de thema/ seizoenstochten, of kiezen we een andere insteek? De Lentetocht is vernieuwd en wordt tot en met 26 mei weer aangeboden. Begin juni start Globetroten, een bewerking van de Kinderboeken weektocht van vorig jaar, voor alle leeftijdsgroepen. Deze tocht blijft gedurende de zomervakantie op het programma. En daarnaast wordt er ook een tocht ontwikkeld bij de nieuwe tentoonstelling IJstijden. Genoeg te doen dus!

Op reis met Gijs (Natuurmuseum Brabant).

Nieuwe site online!

Voor het geval het u nog ontgaan was: Natuurmuseum Brabant heeft een prachtige nieuwe site. Eindelijk de gelegenheid om talloze foto's en objecten te tonen! Neem eens een kijkje, we zijn benieuwd wat u ervan vindt. Het adres is hetzelfde: www.natuurmuseumbrabant.nl

Lezingen seizoen

Het lezingenseizoen 2012-2013 is, wanneer u dit boekje ontvangt, inmiddels afgesloten. Dit jaar was ervoor gekozen om zes in plaats van acht lezingen te programmeren. Dit omdat de eerste lezing in september en de laatste in april meestal significant minder goed bezocht werden. Bij het ter perse gaan waren de bezoekcijfers nog niet bekend. Aan de hand van die cijfers wordt de koers voor het aankomende seizoen bepaald: doen alle samenwerkingspartners (KNNV, NGV, WEGA, Natuurmuseum Brabant) nog mee? Opnieuw zes lezingen volgens hetzelfde concept? Wordt vervolgd!

Natuurmuseum Brabant
Sporlaan 434
5038 CH Tilburg
013-5353935
www.natuurmuseumbrabant.nl

Wandelprogramma IVN-afdeling Tilburg

Uitnodiging

IVN afdeling Tilburg nodigt alle KNNV-leden uit om een keer mee te doen met één van haar activiteiten. Hieronder staat het wandelprogramma voor het tweede kwartaal van 2013. Dit zijn openbare wandelingen. Indien een wandeling wegens omstandigheden niet door kan gaan dan wordt dat tijdig aangegeven in de digitale nieuwsbrief van de IVN afdeling Tilburg. Hoe u zich kunt aanmelden voor de digitale nieuwsbrief vindt u op onze site www.ivntilburg.nl.

MAANDAG 1 APRIL (2e paasdag)

Dag van het Landschap op de Regte Heide

Aanvang: Er zijn 3 wandelingen die starten respectievelijk om 12.00 u, 13.30 u en 15.00. De wandelingen duren ca. 75 min.

Startplaats: Het Riels Hoefke, 5133 NA Riel.

Traditiegetrouw organiseert Brabants Landschap op Tweede Paasdag wandelingen met boswachters en natuurgidsen in samenwerking met het IVN. Dit jaar vinden die op 10 locaties in Brabant plaats, en de Regte Heide is er een van.

De biodiversiteit laat van zich horen; de Regte Heide bruist van het leven. De wandelexcursies starten bij de informatiestand van Brabants Landschap en IVN Tilburg. Deze bevinden zich op het erf van onze boswachter Wim de Jong. Voor of na afloop van de wandeling kunt u hier ook terecht voor een kopje koffie of thee en voor de kinderen is er ranja.

ZONDAG 26 MEI

Dag van de Biodiversiteit in de Piushaven in Tilburg

Aanvang: waarschijnlijk vanaf 10:00 uur

Startplaats: bij de Piushaven.

Het IVN staat daar met een kraam. Vandaar worden diverse activiteiten ondernomen.

ZONDAG 30 JUNI

Ommetje Goirle, richting Bankven

Aanvang: 10:00 uur

Startplaats: Bruggetje in de Watermolenstraat in Goirle (5051 JC Goirle).

De wandeling duurt tot 11.30 uur.

Coördinatoren van de werkgroepen:

Dongevallei:	Guido Stooker 06 – 12215643 gstooker@live.nl
Foto:	Loes van Gorp 013-5423672 wgr.natuurfototilburg@gmail.com Jacques Smout 0162-321174
Insecten:	Theo Peeters 013 – 4560116 ptheo@xs4all.nl
Kaaistoep:	Paul van Wielink 013 – 5331570 p.van.wielink@kpnplanet.nl
Korstmossen:	Bart Horvers 013 – 4564033 ncmhorvers@gmail.com
Mossen:	Rob Vereijken 013 – 5438841 rob.vereijken@planet.nl
Paddenstoelen:	Ger Bogaers 013 – 4635051 ger.bogaers@hetnet.nl
Plaggen:	Berry Staps 013 – 5347070 stapspoppel@hetnet.nl
Planten:	Jeffrey Raymakers 013 – 5437712 jeffrey.raymakers@gmail.com
Stadsnatuur:	Theo Peeters 013 – 4560116 ptheo@xs4all.nl
Vogels:	Johan van Laerhoven 013 – 4638937 thesnowfox@zonnet.nl

Website van de afdeling

www.knnv.nl/tilburg

Contributie:

Gewone leden	: € 27,50
Huisgenootleden	: € 12,50
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 12,50

Rekeningnummer van de afdeling:

390 25 33 91 t.n.v. penningmeester KNNV-afd. Tilburg te Moergestel.

IBAN: NL03 TRIO 0390 253391

Foto omslag:	Bart Horvers
Vormgeving omslag:	Joost Horvers

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

DRUKWERK

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg